

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1971



BRNO 1972

desátých letech uskutečnil na nalezišti menší zjišťovací a zachraňovací výzkumy Archeologický ústav ČSAV v Brně.¹ Na lokalitě, odkud jsou známy hlavně pěkné ukázky keramického materiálu ze starší doby římské, byl v roce 1947 nalezen i denár císařovny Faustiny ml. (+ 175).² Hloubení průkopu pro potrubí plynovodu v červnu 1971 přispělo ke zjištění jiného podobného sídliště asi 1 km jižně od obce v trati „Černé pole“, přibližně 200 m severovýchodně od vstupu spojených potoků Křepického a Starovického do Svratky. Z vyryté vrstvy byly posbírány okraje tuhovaných nádobek, střepy s nehtovými vrypy, část nečleněné misky na nožkovité podstavě a zlomky světle šedé, na kruhu robené provinciální keramiky.

Poznámky:

¹ Z. Trnáčková, Laténské a římské sídliště u Velkých Němčic. PV 1956, Brno 1959, 39–41; I. Peškař, Sídliště v trati „Skalka“ u Velkých Němčic. PV 1959, Brno 1960, 94.

² E. Pochitonov, Nálezy antických mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.

Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I (red. E. Nohejlová-Prátová), Praha 1955, 244, reg. č. 1052.

Die Feststellung einer neuen Siedlung aus der römischen Kaiserzeit bei Velké Němčice (Bez. Břeclav). Der Erdaushub für die Gasleitung in der Flur „Černé pole“, ungefähr 1 km südlich von Velké Němčice, trug zur Feststellung einer weiteren Siedlung aus der römischen Kaiserzeit bei. Aus der gelockerten Erde wurden graphitierter Randscherben, Scherben mit Nageleindrücken, der Teil einer ungegliederten Schüssel mit einem Standfuss und Bruchstücke einer hellgrauen, auf der Drehscheibe erzeugten provinziäl-römischen Keramik gesammelt. Die gewonnenen Materialproben gleichen Funden aus der Siedlung, die man in früheren Jahren nördlich der Gemeinde entdeckt hat.¹⁻²

NÁLEZ MĚDĚNÉHO VĚDRA U NIVNICE (okr. Uherské Hradiště)

JIŘÍ PAVELČÍK. AÚ ČSAV Brno

J. Ondra ze Slavkova (okr. Uherské Hradiště) předal pravěkému oddělení muzea Jana Amose Komenského v Uherském Brodě zlomky měděné (?) nádoby. Nalezl ji při terénním průzkumu ve východní části polní trati „Nivnické čtvrtky“. Z popisu nálezové situace i z předaných kusů nádoby jasně vyplývá, že tato byla zachycena radlicí pluhu a vytržena z většího nálezového celku, patrně žárového hrobu.

Polní trať „Nivnické čtvrtky“ se nachází jihozápadně od obce, ve východní části rovinatého předměstí, zvaného „Lucké pole“, který odděluje prvá předhůří Bílých Karpat od Vizovských vrchů. Předpokládané pohřebiště zaujímá východní svah kóty 305.

Zlomky měděné (?) nádoby dokládají, že tato měla soudkovitý tvar s ven vyhnutým, rovným nálevkovitým hrdlem. Tělo nese lehce skloněná horizontální žebírka, cca 15 mm od sebe vzdálená. Nádoba byla již v době používání poškozena a odlomená část okraje byla vyspravena přinýtovaným páskem měděného plechu. Otvor ve stěně byl zaplněn nýtovou plombou s hlavičkou o rozměrech 16×12 mm, umístěnou na vnitřní stěně. Dvě nožky nýtu byly vyvedeny na povrch a roztepány. Pro značné poškození a deformaci nemůžeme určit tvar dna. I přes značnou zlomkovitost a chybění držadla a jeho úchyty, můžeme nádobu s velkou pravděpodobností přičlenit k Tejralovu typu 2 — soudkovitá plechová vědra (viz J. Tejral, K otázce importu bronzových nádob na Moravu ve starší době římské, PA LVIII 1967, 81–134).

Fund eines Kupfereimers bei Nivnice (Bez. Uherské Hradiště). J. Ondra aus Slavkov (Bez. Uh. Hradiště) übergab der prähistorischen Abteilung des Museums Jan Amos Komenský in Uherský Brod Bruchstücke eines kupfernen Bleheimers. Der Fund wurde in der Feldflur „Nivnické čtvrtky“ ausgeackert. Wir können mit Recht annehmen, dass das Gefäß aus einem ausgeackerten Brandgrab, aus der Zeit des römischen Imperiums stammt.

SÍDLIŠTNÍ OBJEKTY Z POZDNÍ DOBY ŘÍMSKÉ U BUCHLOVIC

(okr. Uherské Hradiště)

ROBERT SNÁŠIL, Slovákcké muzeum, Uherské Hradiště

V tomtéž místě, v němž byla objevena v říjnu 1971 při melioračních pracích část opevněného sídliště lužické kultury,¹ byly zachyceny i čtyři sídlištní objekty z pozdní doby římské (srv. půdorysný plán obj. č. 1, 7, 16, 24). Všechny čtyři objekty byly více či méně porušeny hloubením odvod-



ňovacích rýh. Jsou zapuštěny do spraše, překryté 20 cm vrstvou ornice. Rýhami širokými 100 cm byly objekty porušeny buď z větší části — jejich výplně jsou patrné v obou profilech té které rýhy, nebo byly zachyceny jen okrajově — výplň se jeví pouze v jednom z profilů dotyčné rýhy.

Objekt č. 1 byl zachycen v rýze č. 20, 92, 5 m od svodnice. Výplň objektu je patrná v obou profilech rýhy, byl tedy prořat cele. Zbytek objektu byl vypreparován, byl zjištěn jeho tvar, rozměry i složení výplně. Objekt má v půdorysu kruhový tvar, v řezu kónický. Nízké hrdlo je válcovité, dno rovné. Hloubka 103 až 105 cm, průměr hrdla 88 cm, maximální průměr objektu 5 cm nade dnem 146 cm. Na dně objektu byla nalezena keramika, jejíž zlomky bylo možné slepit se střepy vybranými z hlíny vyhozené z rýhy melioračním strojem. Uložení keramiky výhradně na dně objektu prokazuje, že tato kolekce, z níž sem bylo původně uloženo minimálně pět celých nádob, náleží k původnímu vybavení objektu — není součástí zásypu — a že tedy tvoří chronologicky uzavřený celek. Keramika byla překryta 10—15 cm vrstvou černé hlíny, hodně promíchané drobnými uhlíky. Nad touto vrstvou byla vrstva tmavohnědé až černé hlíny, promíchané menšími hručkami světlé spraše, menším množstvím uhlíků, ulitami mlžů a zvířecími kostmi. To vše bylo ve výšce 30—35 cm ode dna překryto růžově zbarvenou mazanicí s otisky prutů, jejíž všechny zlomky ležely vyhlazovanou plochou směrem ke dnu. Mezi kusy mazanice silné 3—4 cm ležely i drobnější přepálené pískovcové kameny. Od této úrovně až po ornici byl objekt, respektive jeho neporušené části, vyplněn tmavohnědým hlinitým zásypem, který již neobsahoval žádný archeologický materiál. Objekt je možné interpretovat jako zásobní jámu.

Objekt č. 7 byl zachycen v rýze č. 4, 53 m od svodnice. Výplň objektu je patrná v JV profilu rýhy, byl tedy prořat pouze jeho okraj. Objekt preparován nebyl. Mimo hloubku 50 cm nejsou jeho další rozměry zjištěny. V profilu rýhy činila šířka zasažené výplně 55 cm. Tvar na profilu je válcovitý — kolmé stěny navazují zaoblením hran na rovné dno. Výplň tvořila tmavohnědá hlína, z níž byly získány drobné zlomky nádob, odpovídající svým celkovým charakterem zcela nádobě č. 11 z objektu č. 1. Objekt by mohl být hloubenou kúlovou jamkou.

Objekt č. 16 byl zachycen v rýze č. 7, 56 m od svodnice. Výplň objektu je patrná v obou profilech rýhy, byl tedy prořat cele. Zbytek objektu preparován nebyl. Jeho tvar v půdorysu byl však kruhový, v řezu kotlovitý. Maximální průměr v horní části je 180 cm, při dně sondy v hloubce 110 cm je jeho průměr 120 cm. Hloubka zjištěna nebyla, neboť dno objektu zasahuje pode dno rýhy. Z tmavohnědé hlinité výplně byl získán střep od okraje misky. Objekt můžeme za daných okolností považovat za sídlištní jámu.

Objekt č. 24 byl zachycen v rýze č. 11, 45 m od svodnice. Výplň objektu je patrná v JV profilu rýhy, byl tedy prořat pouze jeho okraj. Objekt byl preparován pouze potud, pokud nebyl zjištěn směr průběhu jeho stěn. Objekt má kruhový půdorys a kolmé stěny, přecházející v mísovité dno, jehož spodní část je v hloubce 40 cm. Průměr objektu je 40—50 cm. Výplň tvořila černá hlína promíchaná hručkami světlé spraše. Na dně při stěnách ležely nepřepálené pískovcové kameny velikosti pěsti. Mezi nimi byla nalezena nožka mísy. Objekt je patrně hloubenou kúlovou jamkou, v níž byl kůl zpevněn kamenným obložněním.

Získaný keramický soubor je možné rozdělit do dvou základních skupin: 1. výrobky náležející do okruhu šedé či sivé keramiky, zhotovené na hrnčířském kruhu z jemné plavené hlíny. Sem náleží především mísa, jejíž okraj je zdoben dvěma rýhami a válcovitá horní část dvěma pásy pětinásobně ryté vlnice, umístěnými mezi prvním a druhým žebérkem a mezi druhým žebérkem a lmem navazujícím na mírně vypuklou spodní část mísy, která esovitě přechází v rovnou podstavu, na níž jsou v podobě spirálovité rýhy doloženy stopy po odřezání nádoby od hrnčířské desky při jejím pohybu. Tři kruhové provrty svědčí o tom, že mísa byla v době užívání opravována. Do první skupiny patří dále spodní část mísy na nožce. Úlomek nese rovněž v podobě širších či užších rýh výrazné stopy vytáčení na kruhu. K této skupině můžeme konečně zařadit i dvojkónický přeslen, který opět nese výrazné znaky vytáčení.

2. Keramika zhotovená v ruce z hrubého až jemného, vždy hlinitopísčitého materiálu. Zjištěné tvary — hrnce a misky — jsou nezdobené. Tato skupina převládá početně nad skupinou první.

Keramický soubor nebyl doprovázen žádným nekeramickým výrobkem, který by usnadnil jeho bližší časové zařazení. Proto je možné vyjít pouze z analogií. Pro datování je nejvhodnější především mísa vytočená na kruhu z jemné plavené hlíny. Z prešovského sídliště z doby římské a stěhování národů uvádí V. Budinský-Krička tvarově velmi blízký zlomek horní části mísovité vázy, který je však zdoben vhlazovaným větvičkovitým ornamentem. Řadí jej do 4. století stejně jako další šedou keramiku, zdobenou vhlazováním a rytím. Rytá výzdoba, mimo motiv vlnovky, se na prešovském sídlišti udržuje i na počátku období stěhování národů.² Z hrobu 75 v Šaraticích byla rovněž získána tvarově blízká mísa, jejíž válcovitá horní část však není zdobena a má tři žebérka. Z. Trnáčková ji řadí do jedné skupiny s nádobami zdobenými vícenásobnou rytou vlnovkou, její počátek řadí těsně před rok 300 a rozkvět především do 4. století.³ V podstatě totéž časové zařazení — rozkvět do doby okolo roku 300 a do 4. století — přisuzuje mísám i J. Zeman. Z pohřebiště v Kostelci na Hané můžeme uvést válcovitou nezdobenou horní část mísy z hrobu 321 a dva příbuzné mísovité tvary zdobené vícenásobnou rytou vlnovkou z hrobu 386 — 4. století a z hrobu 415 — pokračilé 4. století.⁴ Do druhého souboru keramiky z Brna-Líšně řadí Č. Staňa šedou keramiku zvonivě vypálenou, zdobenou rytou vícenásobnou vlnovkou, pásem rýh nebo kombinací těchto výzdobných prvků. Soubor datuje na konec 4. a na počátek 5. století.⁵ Nejen tvarově, ale i teritoriálně nejbližší

analogie shledáváme na zlechovském sídlišti z pozdní doby římské. Keramiku zhotovenou na kruhu datuje V. Hrubý do 4. století a zánik její výroby klade na počátek století následujícího.⁶ S mísou z Buchlovic se výzdobou naprosto shoduje střep zobrazený V. Hrubým na obr. 212 (II)/1, a to i pokud se týká provedení a počtu rytých vlnovek v obou pásech. Tvarově je mísa z Buchlovic téměř shodná s mísou zobrazenou tamtéž na obr. 217 (VII)/2, v níž V. Hrubý shledává určité rysy černachovské kultury. Výzdobný prvek rytých vlnic se velmi hojně objevuje předešlím na známé lokalitě v Jiříkovicích u Brna.⁷

Na základě vzdálenějších i bližších tvarových i výzdobných analogií můžeme mísu z objektu č. 1 tedy rámcově datovat do 4. století, blíže patrně až do jeho druhé poloviny. Není vyloučeno, že horní časovou hranici můžeme klást k počátku 5. století. Jak bylo uvedeno, tvoří keramická náplň objektu č. 1 chronologicky uzavřenou skupinu. Proto můžeme shodně s mísou datovat i zbývající keramický inventář objektu.

Analogie ke keramice zhotovené z ruky sledáváme opět na blízkém sídlišti ve Zlechově. Je tu shoda i v použitém materiálu, připomínajícím hrubě i jemně ostřený hradištní materiál. V nádobě můžeme vidět vývojový předstupeň hrnce pražského typu.

Zlechovské a buchlovické sídliště jsou si podobná mimo části keramické náplně i v dalších rysech. Obě leží na pravobřeží Moravy ve staré sídelní zemědělské oblasti, v podhůří východní části Chřibů. Vzdušnou čarou jsou od sebe vzdálena 3750 m. Obě jsou umístěna v údolích, na východních povlnných svazích, nad potoky, s původně bažinatými břehy. Zlechovské sídliště se nachází mezi vrstevnicemi 215—218 m, buchlovické mezi vrstevnicemi 224—228 m. Výškový rozdíl činí pouhých 9 m. Shodné je i podloží v podbrázdí — spraš. Stejně geografické, hydrologické, pedologické i klimatické podmínky — obě sídliště existují převážnou dobu současně — nasvědčují, že obě osady mohly mít i tentýž charakter. Jestliže ve Zlechově žili zemědělci a výrobci, můžeme totéž předpokládat i v případě buchlovického sídliště: zemědělský charakter by mohl být doložen nálezem zásobní jámy (obj. č. 1) a zvířecích kostí, výrobní potom nálezem keramiky a přeslenu. Tyto indicie by mohl ovšem podpořit či popřít teprve rozsáhlejší výzkum, který by byl ve vztahu nejen ke zlechovskému sídlišti žádoucí.

Poznámky:

¹ Srv. v tomto svazku: R. Snášil, Sídlíště lužické kultury u Buchlovic.

² V. Budinský-Krička, Sídlisko z doby římské a zo začiatkov sťahovania národov v Prešove. SIA XI 1963. 5—43 (Tab. VIII/16).

³ Z. Trňáková, Zárové pohřebiště z pozdní doby římské v Šaraticích, PA LI 1960, 561—609 (obr. 10/6 a 14/4).

⁴ J. Zeman, Severní Morava v mladší době římské. Praha 1961 (obr. 65 A/a; obr. 72 A/a, tab. XVIII/e; obr. 80/Ab, tab. XVIII/g).

⁵ Č. Staňa, Poznámky k počátkům doby stěhování národů na Moravě, PA LXI 1970, 536—556.

⁶ V. Hrubý, Sídlíště z pozdní doby římské ve Zlechově, AR XIX 1967, 643—658.

⁷ J. Poulik, Jižní Morava. země dávných Slovanů, Brno 1948—1950, 24—26.

Siedlungsobjekte aus der späten römischen Kaiserzeit bei Buchlovice (Bez. Uherské Hradiště). Bei Meliorationsarbeiten in der Flur Honěcko im Kataster der Gemeinde Buchlovice, wurden vier Siedlungsobjekte aus der späten römischen Kaiserzeit erfasst. Den gewonnenen Keramikkomplex bilden zwei Gruppen — Drehscheibenkeramik aus fein geschlemmten Ton hergestellt und handgemachte Keramik aus tonsandigem Material. Die Keramik ist in die zweite Hälfte des 4. Jhs. und in den alleinigen Beginn des darauffolgenden Jahrhunderts datiert. Die nächsten Analogien werden in der gleichzeitigen Siedlung in Zlechov gesehen (AR 1967, 643 ff.), die von der Buchlovicer Lokalität nicht ganze 4 km entfernt ist. Beide Lokalitäten stehen sich auch durch den übereinstimmenden, ursprünglichen Naturcharakter der Orte ihrer Gründung nahe.

SKELETTGRÄBER AUS DER VÖLKERWANDERUNGSZEIT IN MÄHREN (Thesen der Kandidatendissertation)

ZORA TRŇÁKOVÁ, AŮ ČSAV BRNO

Thema der Kandidatendissertation ist die Völkerwanderungszeit (5. bis 6. Jahrhundert u. Z.) in Mähren, aufgrund von Skelettgräberfunden bearbeitet. Aus diesem Zeitabschnitt sind nur wenige Siedlungen bekannt und sie konzentrieren sich um den Beginn des 5. Jahrhunderts. Die völkerwanderungszeitlichen Skelettgräber waren als Komplex nur selten bearbeitet worden, meist in Zusammenhang mit Funden aus der römischen Kaiserzeit (E. Beninger—H. Freising 1933, I. L. Červinka 1936). Nach 1945 hat man einige wichtige Gräberfelder durchforscht, bedeutend vor allem ihrer eingehenden Dokumentation wegen, welche eine breitere Bewertung ermöglicht. Zu den reichsten Gräbern aus der Völkerwanderungszeit in Mitteleuropa gehört des „Fürstengrab“ aus

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1971

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19

Odpovědný redaktor: Akademik Josef Poulík

Redaktoři: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhovský

Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá

Kresby: Doc. dr. B. Klíma, M. Bálek, S. Janák, A. Životská

Na titulní obálce: Nádobka z eneolitického sídliště v Brně-Lískovci

Tiskem: Grafia, n. p., Brno, provozovna 04, Gottwaldova 21

Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejné